

Aura PREDA

**DENIS SZABO
ȘI
EVOLUȚIA CRIMINOLOGIEI**

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PREDA, AURA**

Denis Szabo și evoluția criminologiei / Aura Preda. –

București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-755-4

343.9

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

ARGUMENT

Dacă disciplina Criminologie poartă astăzi amprenta multidisciplinarității,

Dacă învățământul universitar din Canada care de cinci decenii include o formațiune completă de trei cicluri (licență, masterat, doctorat) a dobândit o semnificație deosebită și o anumită autonomie,

Dacă cercetarea empirică a luat un avânt fără precedent în anii 1960, odată cu crearea Școlii de criminologie din cadrul Universității Montreal,

Dacă regrouparea unor cercetători, având formații științifice diferite, a condus la diversificarea studiilor,

Dacă elaborarea unei metodologii de cercetare mai bogate și complexe a permis o mai bună recoltare a datelor și, implicit, a facilitat o mai riguroasă interpretare a acestora,

Dacă pe acest fond se înregistrează o explozie a studiilor și publicațiilor de specialitate în cursul anilor 1970 și a următorilor,

Dacă profesia de criminolog a început să se impună din ce în ce mai mult în lume,

Dacă și Criminologia comparată a găsit un cadru instituțional pentru a se afirma,

Dacă Știința criminologică, interzisă în perioada comunistă în țările Europei de Est, a fost resuscitată la sfârșitul deceniului VI al secolului XX,

Dacă au căpătat un nou suflu cursurile internaționale de criminologie,

Dacă atât criminologii care proveneau din vest și est, cât și cei din nord și sud au devenit o veritabilă familie de colaboratori, prieteni și parteneri,

Dacă vocația Criminologiei spre universalitate s-a îmbogățit cu noi implicații,

Toate acestea se datorează mai ales profesorului Denis Szabo.

CAPITOLUL I

OMUL ȘI PARCURSUL SĂU PROFESIONAL. PROFESIUNEA DE CREDINȚĂ

1.1. Repere biografice europene

1.1.1. Ungaria

1.1.1.1. Familia de origine

Denis Szabo s-a născut în 4 iunie 1929, la Budapesta, a doua capitală a Imperiului Habsburgic, la vremea aceea. Provine dintr-o familie de militari, care, la interval de 4-5 ani, se muta dintr-o garnizoană în alta¹.

Timp de 10 ani s-a bucurat de o educație liberală în familie.

Mama sa aparținea unei familii tradiționale catolice, în care se vorbeau limbile franceză, germană și italiană. Ea a fost educată la Notre-Dame de Sion. Era o femeie puternică, ambițioasă și foarte curajoasă, având un temperament activ pe care l-a transmis și băiatului său mai mare, Denis.

Tatăl său, ofițer de jandarmi în armată, a urmat facultatea de drept, dar nu a profesat niciodată, deși avea aptitudini de magistrat. Era un om cu o vastă cultură, vorbea limbile germană, italiană și puțină franceză. Fiind avid de informație, citea ziare, periodice literare și politice. Timp de 12-13 ani a fost și redactor-șef la revista jandarmeriei naționale, unde își publica poeziile sub pseudonim. Pe parcursul anilor, a pus la punct o bibliotecă cu peste 2000 de volume. În 1942 a suferit un atac cerebral și a fost pensionat. În timp, s-a dovedit că acest fapt l-a cruțat de încarcerare și de o posibilă execuție.

¹ Vezi pe larg M.-A. Beauvain, *Une vie consacrée à la criminologie: Denis Szabo*, Les politiques sociales, nr. 3-4, 1995, p. 101; L. Negrier-Dormont, *Criminologie de passion et d'action. L'oeuvre du professeur Denis Szabo*, Les cours de droit, Paris, 1989, p. 5.

Din 1949 a început o perioadă foarte grea pentru părinții săi. După ce comuniștii au reușit să-i deposedeze de locuință, s-au retras și au trăit timp de doi ani, între 1952-1954, într-o casă modestă, cu o singură cameră. După pierderea tatălui său, Denis, care se stabilise deja în Canada și avea o familie ce număra patru membri, a invitat-o pe mama sa în Canada. Aceasta a acceptat și a lucrat o perioadă ca recepționeră la Facultatea de Stomatologie a Universității din Montreal. Se întâmpla după anii '60.

Denis Szabo a avut un frate cu 4 ani mai mic care a obținut un doctorat în filosofie și istorie la Innsbruck, iar mai târziu a predat la un liceu din Merano în Tyrolul de Sud¹.

Bunicii materni locuiau în provincie și aveau o situație materială mai bună (terenuri, vii, păduri, un teren de tenis și unul pentru echitație).

Bunicii paterni erau secui din Transilvania, respectiv din localitatea Zetea, județul Harghita. Denis Szabo a păstrat prin diverse modalități legătura cu rudele care încă trăiesc pe aceste meleaguri.

Experiențele pe care le-a trăit familia sa l-au marcat și l-au determinat mai târziu să-și asume decizii dificile.

1.1.1.2. Școala militară și consecințele războiului

Înscrierea la școala de cadeți la vârsta de 10 ani apare ca o continuare firească a tradiției din familie. Regimul sever de aici este evident pentru că, după cum mărturisește profesorul, tot ceea ce nu era expres permis, era interzis. Aceste reguli veneau în contradicție cu firea jucăușă, curioasă a băiatului, care era pedepsit deseori pentru faptele sale.

A fost elevul acestei școli militare cu tradiție austro-ungară² până la 16 ani.

¹ M. Fournier, *Entretiens avec Denis Szabo. Fondation et fondements de la criminologie*, Ed. Liber, 1998, p. 20.

² Această școală asigura o pregătire preponderent militară de la 10 la 22 de ani – 8 ani de liceu și apoi 4 ani de Academie militară. Era un învățământ secundar de calitate, în plus școala era gratuită și funcționa cu internat (timp de 9 luni pe an). Majoritatea elevilor erau originari din înaltele clase de funcționari, de militari, perpetuând o tradiție și întărind spiritul de castă.

În această perioadă a citit foarte mult, pasiune moștenită evident de la tatăl său, literatură clasică rusă, franceză, engleză, germană care era tradusă în limba maghiară. Astfel, până la 18 ani a reușit să lectureze «marea literatură». Autorii care l-au marcat cel mai mult în adolescență au fost scriitorii ruși, în mod deosebit, Dostoievski. De asemenea, i-a admirat mult pe Zola, Balzac, Hugo, Martin de Gard, Gide. Mai târziu i-a apreciat pe Dickens, Thackeray, Musil, Werfel și Thomas Mann.

În decembrie 1944, școlile militare au fost reorganizate atât în Austria, cât și în Germania, cadeții fiind conduși la Frankfurt, via Berlin. De atunci și până în octombrie 1945 a văzut Germania în flăcări, orașe în ruine, refugiați amestecați cu prizonierii din lagărele de concentrare – toate la un loc reprezentând o experiență traumatizantă, care-l determină să afirme: „Pentru generația mea războiul nu a fost un concept abstract”¹.

În noiembrie 1945 s-a întors în Ungaria ocupată și devastată de armatele rusești. Casa mare a bunicilor, unde locuise în copilărie fusese distrusă și incendiată. În lumea de acasă a regăsit totul în culori sumbre: degradare militară, discreditare morală. Universul său moral, foarte coerent până atunci, a fost bulversat. Valorile în care a crezut, onoarea, fidelitatea, patriotismul, păreau depășite.

Partidul comunist avea monopolul militar și politic și pregătea instaurarea dictaturii proletariatului: proprietatea privată a fost confiscată fără compensare, multe case și apartamente fiind expropriate.

În anul 1947 a finalizat bacalaureatul în condiții dificile. Era ultimul an înainte ca puterea să fie preluată în totalitate de comuniști și înainte de impunerea unei contraselecții la intrarea în facultate, respectiv eliminarea tuturor celor care nu aveau origine proletară sau care nu erau înscriși în partid.

Amintirile experiențelor trăite în cel de-al doilea război mondial îi marchează adolescența. Tânărul Szabo descoperă și cultivă două valori cărora le va rămâne fidel pe parcursul întregii sale vieți și activități: **setea de libertate și refuzul oricărei forme de naționalism**. Prima implica spirit de independență, toleranță, respectul opiniilor altuia, iar ce-a de-a doua reprezenta reacția firească față de

¹ M. Fournier, *op. cit.*, p. 26.

cele două regimuri pe care le-a trăit succesiv: național-socialist și comunist. De altfel, acest episod dramatic al adolescenței își pune amprenta atât de adânc încât, peste ani, se definește cu ocazia multor interviuri ca «apatrid», «dezrădăcinat»¹.

Trecerea prin viața militară nu rămâne nici ea fără urme, ci se reflectă în două atitudini. Prima este în același timp o atitudine agresivă și defensivă față de autoritate. Ca fiu de ofițer și elev-ofițer, a fost educat de mic și apoi în adolescență pentru a deveni un respectuos gardian al ordinii stabilite².

Cea de-a doua atitudine se referă la valoarea timpului. Știa că totul e calculat, că într-o jumătate de oră se pot face multe lucruri, că lumea se poate schimba în 24 de ore. Activitățile din viața sa erau bine organizate și clar delimitate în timp.

Această bogată zestre de convingeri, consolidate încă din adolescență, ca rezultat al experienței sale militare, i-au asigurat în timp un parcurs profesional de excepție.

1.1.1.3. Debutul studenției – primul șoc cultural

Denis Szabo s-a înscris în 1947 la Institut de sociologie al Facultății de litere din cadrul Universității din Budapesta pentru că dorea să înțeleagă ce urma să se întâmple în lumea în care trăia. L-au atras cursurile de istorie a societății, a claselor sociale, a conflictelor sociale.

În acest context putem vorbi despre primul șoc cultural, o primă confruntare dificilă între mediul său sociocultural tradiționalist, în care ierarhia valorilor era: Dumnezeu, Patrie, Națiune³ și învățăturile dascălilor săi, unii, maeștri ai ideologiei marxiste de prestigiu internațional.

¹ R. Ottenhof, *Itinéraire d'un criminologue. A propos d'un livre récent*, Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, Paris, Dalloz, nr. 4/1999, p. 911.

² D. Szabo, *Ordre et changement: essai d'interprétation psycho-culturelle de l'inadaptation juvénile, Leçon inaugurale 1967*, Presses de l'Université de Montréal, p. 7.

³ Dumnezeu era reprezentat de preoții care ocupau vârful piramidei. Urma ofițerul, cel care își dădea viața pentru patrie, și, în fine, funcționarul, servitorul Statului.

Dintre aceștia își amintește de un om cu o cultură vastă, Alexandre Szalai¹, care avea obiceiul de a-și alege anual unul sau doi studenți pentru a lucra cu ei, iar Denis Szabo a avut această șansă. A reținut că ideile despre progres pot, în anumite circumstanțe, să impună schimbări profunde, uneori revoluționare; că natura socială a omului e compusă dintr-un ansamblu complex de sentimente, gânduri, aspirații, obiceiuri denumite tradiție. De aceea, îi plăcea să participe la seminariile primului său mentor, unde se simțea ca în paradis.

Prof. Szalai i-a inoculat, de la 18 ani, marile întrebări la care trebuiau să răspundă științele sociale:

- Ce este cunoașterea științifică, metafizică, religioasă?
- Ce forțe modelează omul: istoria, logica sau hazardul?
- Ce poate face omul de caracter în fața forțelor colective oarbe, fără rațiune sau dirijate, manipulate?
- Ce au în comun niște oameni care traversează diferite etape din evoluția lor?
- Ce înseamnă, cât valorează ordinea în fața forței schimbărilor?
- Ce fel de schimbări? Teleologice, purtătoare ale sensului istoriei, sau simple reacții la exigențele imuabile ale ordinii sociale, garant al securității?

Profesorului Szalai îi datorează sesizarea și înțelegerea «marilor provocări» pe care științele sociale le întâmpinau încă de la mijlocul sec. al XX-lea.

Deși după un an și jumătate s-a despărțit brusc de primul său mentor, aceste probleme l-au lansat în cercetarea pasionată a unor răspunsuri pe care le caută și astăzi.

Proaspătul student² își dorea să citească totul, de la A la Z, de aceea a lecturat cărți de referință, scrise de autori cunoscuți sau mai

¹ Era un tânăr de 35 de ani, lider al partidului social-democrat, aparținând marii burghezii evreiești din Budapesta. Un poliglot care, călătorind mult, a constituit o bibliotecă formidabilă de 3-4 mii de volume, cele mai noi la vremea aceea în franceză, engleză, germană. Făcuse studiile la Paris, iar doctoratul îl susținuse în psihopatie la Bale: un om genial. Era în același timp reprezentantul Ungariei la UNESCO.

² Pe perioada studenției a primit un fel de bursă de la parohia sa pentru a acoperi costul unei camere într-un internat catolic. Aceasta, deoarece provenea

puțin cunoscuți, respectiv în domeniile istoria economică și socială, istoria filosofiei, filosofia istoriei, sociologie etc. Aceste discipline erau considerate științe „burgheze”, în timp ce lucrările lui Marx, Lenin și Stalin erau apreciate ca fiind suficiente. Împreună cu doi amici, și ei studenți la științe sociale, discuta despre cărțile care nu aparțineau domeniului marxist. Deși lectura acestor cărți era tolerată, dezbaterile pe marginea lor echivalau cu o conspirație.

În toamna anului 1948 s-a accelerat lupta de clasă și totodată procesul de construcție a socialismului. Atunci s-a decretat: „*toți cei care nu sunt cu noi, sunt împotriva noastră*”.

Simțul realității și inalterabila fidelitate pentru valorile sale din adolescență îl situează la 19 ani în fața unei dileme: să rămână în țara natală și să accepte regimul comunist ori să traverseze frontiera în căutarea unui nou drum. În acest context socio-politic vitreg, împreună cu doi colegi (unul student la economie, altul la istorie) examinează opțiunile pentru viitor. În cazul primei soluții trebuia să fii pregătit să te supui sau să rezisti muncind din greu, riscând arestarea sau o condamnare arbitrară pentru o Ungarie democratică, liberă și pluralistă. A doua alternativă, a traversării frontierelor foarte bine păzite, încă neminate, dincolo de zona de ocupație, îi «condamna» să devină apatrizi, refugiați politic, exilați și, implicit, să renunțe la cetățenia maghiară.

Optează pentru cea de-a doua variantă, părăsind țara și, implicit, facultatea, la sfârșitul primului semestru.

Însoțit de cei doi prieteni pleacă din Budapesta cu autobuzul la sfârșitul lui februarie 1949. Drumul până în Belgia, destinația studenților, nu a fost lipsit de emoții, dificultăți, suspiciuni¹.

dintr-un mediu catolic cunoscut, pentru că tatăl său fusese ofițer la jandarmi, iar el însuși fusese elev al Școlii militare.

¹ S-au oprit la Sopron, un orașel la frontiera cu Austria. Au fost întrebați unde se duc, dar tânărul Szabo era pregătit: scrisese directorului comunist al muzeului orașului care avea o colecție etnografică remarcabilă că dorește să-l viziteze. Acesta îi răspunsese pozitiv, iar scrisoarea de confirmare pe care o avea asupra lui a fost înmănată comisarului de la vamă. Semnătura directorului însă era simplă, ușor de imitat ceea ce a generat suspiciuni pentru care au stat la poliție o zi și o noapte. Norocul le-a surâs întrucât directorul, după ce a fost sunat, s-a prezentat acolo, la frontieră, și a confirmat semnătura, risipind astfel orice urmă de îndoială. Au